

Σκεπτικισμός

Στάθης Ψύλλος 22/02/02

Είναι δυνατή η γνωσιολογία; Μπορεί να υπάρξει θεωρία γνώσης; Δηλ. υπάρχει το αντικείμενο για το οποίο επιδιώκουμε μια θεωρία;
Ο σκεπτικισμός αμφισβητεί την δυνατότητα της γνωσιολογίας μέσω της αμφισβήτησης της δυνατότητας γνώσης.

Μορφές σκεπτικισμού: τοπικός vs. καθολικός
Έλλειψη γνώσης του μέλλοντος, Άλλοι νόες, Μη παρατηρήσιμες οντότητες, Γνώση του παρελθόντος
Σε αντίθεση με την *καθολική αμφιβολία* περί οποιουδήποτε τύπου γνώσης

Οι σκεπτικοί δεν είναι οι "κακοί". Με την αμφισβήτηση της δυνατότητας γνώσης προκαλούμαστε να διαπιστώσουμε τα γνωσιακά μας όρια και να πάψουμε να θεωρούμε μερικά πράγματα ως δεδομένα
Σκεπτικισμός και επιστημονική επανάσταση, Φαινόμενα/πραγματικότητα.

Ο σκεπτικισμός φαίνεται να είναι διαισθητικά επιτακτικός. Αναδύεται με κάθε προσπάθεια φιλοσοφικού αναστοχασμού περί γνώσης.
Πχ. Ο Hume περί προσωπικής ταυτότητας

Είναι ο σκεπτικισμός ασυνεπής; Δεν δηλώνει ότι γνωρίζει ότι η γνώση είναι αδύνατη;
Α) Σωκράτης
Β) Σκεπτεύετε τον σκεπτικισμό ως πρόκληση και όχι ως βεβαίωση
Γ) Απαγωγή σε άτοπο. Υπέθεσε ότι γνωρίζεις ότι p. Θα σου δείξω ότι, με τα ίδια σου τα δεδομένα, δεν γνωρίζεις ότι p. (παράδειγμα απαγωγής: Υπάρχει τελευταίος αριθμός;)

Η **δομή** της σκεπτικιστικής πρόκλησης
Εσύ: Γνωρίζω ότι p.
Σκεπτικός: Πως γνωρίζεις ότι p;
Εσύ: Γνωρίζω ότι p επειδή -----
Σκεπτικός: Πως γνωρίζεις ότι το ----- είναι ικανό για να παρέχει γνώση;

Πιο συγκεκριμένα: το ----- θα είναι κάποιο κριτήριο, μέθοδος, διαδικασία. Αν πεις ότι το ----- οδηγεί σε γνώση, ο σκεπτικός θα διερωτηθεί πως γνωρίζεις ότι το ----- έχει αυτό που απαιτείται για να οδηγήσει σε γνώση.

Το τρίλλημα του Αγρίππα: άπειρη αναδρομή, κυκλικότητα, δογματισμός.

Το επιχείρημα της ψευδαίσθησης/πλάνης

Είναι δυνατή η γνώση του εξωτερικού κόσμου;
Η αντίληψη μπορεί να οδηγήσει σε πλάνη. Πως, τότε, γνωρίζουμε ότι η αντίληψη οδηγεί σε γνώση;

Διάκριση μεταξύ αληθοφανών και ψευδών αντιλήψεων. Αυτή η διάκριση δεν προϋποθέτει ότι κάποιες αντιλήψεις είναι αληθοφανείς; Άρα δεν αυτοϋπονομεύεται ο σκεπτικός; Πχ. Ο Descartes για τα όνειρα.

Ισχυροποίηση του σκεπτικιστικού επιχειρήματος:

Παραίσθησεις. Η αντίληψη και η παραίσθηση είναι φαινομενολογικά αδιαχώριστες. Πως, τότε, μπορούμε να τις διακρίνουμε σε αληθοφανείς και ψευδείς, δηλ. σε αυτές τις οποίες αντιστοιχεί ένα πραγματικό αντικείμενο και σε αυτές στις οποίες δεν αντιστοιχεί;

Στη βάση του σκεπτικιστικού επιχειρήματος είναι η θέση περί **ισοσθένειας λόγων**:

- α) το χ φαίνεται ϕ στην κατάσταση K
- β) το χ' φαίνεται ϕ στην κατάσταση K'
- γ) δε μπορούμε να επιλέξουμε μεταξύ K και K'
- δ) δε μπορούμε να επιλέξουμε μεταξύ χ και χ' . (Συμπέρασμα)

Εξετάστε πως ακριβώς η ισοσθένεια εφαρμόζεται στην περίπτωση του επιχειρήματος της ψευδαίσθησης/πλάνης.

Άλλες μορφές του επιχειρήματος:

Εικονική πραγματικότητα, Ο κακός δαίμονας του Descartes, Ο υπερ-επιστήμονας του Putnam και οι εγκέφαλοι σε δοχεία.

Όλα αυτά τα σενάρια στηρίζονται στο επιχείρημα του λεγόμενου **υποκαθορισμού των θεωριών από τις ενδείξεις**. Η θέση αυτή είναι γενίκευση της θέσης περί **ισοσθένειας λόγων**. Σύμφωνα με αυτό το επιχείρημα, όταν οι ενδείξεις υποκαθορίζουν την επιλογή μεταξύ δυο αντιπάλων θεωριών (πχ της υπόθεσης του δαίμονα και της υπόθεσης του εξωτερικού κόσμου, τότε απαιτείται *αναστολή της κρίσης* σχετικά με την επιλογή.

Γρήγορη (και ανεπαρκής) απάντηση: Τα σκεπτικιστικά σενάρια στερούνται νοήματος γιατί δεν μπορούν να επαληθευτούν. Αυτή η απάντηση στηρίζεται όμως στο ανεπαρκέστατο *επαληθευσιοκρατικό κριτήριο νοήματος*.

Αλλά δυνατότητα ανάδειξης του ότι το σκεπτικιστικό επιχείρημα δεν είναι διαισθητικά επιτακτικό. Αντιθέτως, στηρίζεται σε (άρρητες ή υπόρρητες) προκειμένες, οι οποίες μπορούν να προσβληθούν. Πχ ότι η γνώση απαιτεί βεβαιότητα.

Δυο κεντρικές προσεγγίσεις

Εποικοδομητική: μετωπική αντιμετώπιση της σκεπτικιστικής πρόκλησης.

Κατασκευή θεωρίας γνώσης που δείχνει πως η γνώση είναι δυνατή/

Διαγνωστική: πρόκληση των υποθέσεων (προκειμένων) στις οποίες στηρίζεται η σκεπτικιστική πρόκληση.

Η διαμάχη ρεαλισμού/ιδεαλισμού υπό το φως της σκεπτικιστικής πρόκλησης.

Το Καρτεσιανό εγχείρημα: προσπάθεια αποπλισμού της παραδοσιακής σκεπτικιστικής πρόκλησης—αλλά έγερση μιας νέας σκεπτικιστικής πρόκλησης για την ύπαρξη του εξωτερικού κόσμου.

Χαρακτηριστικά του εγχειρήματος: ατομικιστικό, απεριόριστο από χρόνο, χώρο και πηγές.

Επιλογή κριτηρίου για τον έλεγχο των πεποιθήσεων: το αδιαμφισβήτητο, υπό την λογική έννοια ότι δεν είναι δυνατόν λογικά (και όχι απλώς ψυχολογικά) να αμφισβητηθεί η αλήθεια μιας πρότασης.

Το Καρτεσιανό πρόγραμμα δένει τη γνώση με την *βεβαιότητα*.

Στόχος: ανάδειξη μιας βάσης από πεποιθήσεις οι οποίες δεν μπορούν να προσβληθούν από τον σκεπτικό και οι οποίες θα αποτελέσουν το θεμέλιο για την δικαιολόγηση όλων των άλλων πεποιθήσεων.

Θεμελιοκρατία: δυο είδη πεποιθήσεων (με όρους δικαιολόγησης)—βασικές (πεποιθήσεις με έμμεση δικαιολόγηση: προφανείς, αυτοδικαιολογημένες) και παραγόμενες (δηλ. πεποιθήσεις με έμμεση δικαιολόγηση).

Πως απαντά ο Descartes στο τρίλλημα του Αγρίππα; Άρνηση της άπειρης αναδρομής—δικαιολόγηση χωρίς δογματισμό και κυκλικότητα. Αρκεί φυσικά κανείς να δεχθεί ότι υπάρχουν αδιαμφισβήτητες πεποιθήσεις. Σε κάθε περίπτωση όμως, για να μεταφερθεί η δικαιολόγηση από τις βασικές στις παραγόμενες πεποιθήσεις χρειάζονται συναγωγικές αρχές (μέθοδοι) που έχουν την ικανότητα να παράγουν ισχυρές πεποιθήσεις και να μεταφέρουν την δικαιολόγηση των βασικών πεποιθήσεων στις παραγόμενες.

Γιατί παρά ταύτα οδηγούμαστε σε ένα νέο σκεπτικισμό; *Πρώτον:* η αδιαμφισβήτητη βάση που αποδέχεται ο Descartes είναι πολύ ισχνή. *Δεύτερον:* οι μέθοδοι δικαιολόγησης του Descartes (ενόραση και απόδειξη) δεν είναι αρκετές για την δικαιολόγηση ισχυρών πεποιθήσεων για τον εξωτερικό κόσμο. *Τρίτον,* οι αρχές που πρέπει να προστεθούν στην ενόραση και στην απόδειξη δεν δύνανται να μεταφέρουν δικαιολόγηση στις πεποιθήσεις που παράγουν. Τελικά, το Καρτεσιανό πρόγραμμα εγείρει ένα **νέο σκεπτικιστικό τρίλλημα:** *Άμεση δικαιολόγηση, ή παραγωγική δικαιολόγηση ή επαγωγική δικαιολόγηση.* Η νέα πρόκληση είναι ότι καμία εκ των τριών δυνατοτήτων δεν μπορεί να δικαιολογήσει τις πεποιθήσεις μας, και άρα να οδηγήσει σε γνώση.

Προσοχή: το πρόβλημα είναι το εξής: Τόσο η ενόραση όσο και η παραγωγή παρέχουν δικαιολόγηση, αλλά δεν μπορούν να δικαιολογήσουν πεποιθήσεις με ισχυρό περιεχόμενο (ιδιαίτερα όσες αναφέρονται στην ύπαρξη του εξωτερικού κόσμου). Αντιθέτως, η επαγωγή γεννά πεποιθήσεις με ισχυρό περιεχόμενο, αλλά δεν μπορεί να μεταφέρει δικαιολόγηση.

Πως ο Descartes λύνει το πρόβλημα; Η επίκληση του φιλοσοφικού Θεού και τα προβλήματά της.

Δυνατότητες απάντησης στο σκεπτικισμό:

Άρνηση της θεμελιοκρατικής εικόνας της γνώσης (συνεκτικισμός)

Άρνηση της απαίτησης για δικαιολόγηση των πεποιθήσεων (νατουραλισμός)

Άρνηση του συναγωγικού χαρακτήρα της γνώσης μας για τον εξωτερικό κόσμο (Moore).

Άρνηση της θέσης ότι οι βασικές μας πεποιθήσεις στηρίζονται σε λόγους (οι οποίοι μπορούν να αμφισβητηθούν) (Hume-Strawson)

Υπερβατολογικά επιχειρήματα (Kant)

Τι είναι η γνώση;

07/03/02

Τι σημαίνει το ότι ο X γνωρίζει ότι p ; Τι απαιτείται ώστε ο X να βρίσκεται σε κατάσταση γνώσης;

Διάκριση μεταξύ *γνώσης ότι* και *γνώσης πως* (ή *γνώσης να*). Η πρώτη συνίσταται σε μια σχέση με ένα προτασιακό περιεχόμενο (π.χ., γνωρίζω ότι το χιόνι είναι άσπρο). Η δεύτερη είναι μια δεξιότητα ή ικανότητα (π.χ., γνωρίζω πώς να πάω στην Ομόνοια ή γνωρίζω να οδηγώ αυτοκίνητο).

Η ανωτέρω διάκριση δεν πρέπει να συγχέεται με την διάκριση μεταξύ γνώσης μέσω θεωρίας (θεωρητική γνώση) και την γνώση μέσω παρατήρησης (παρατηρησιακή γνώση).

Η γνωσιολογία ασχολείται κυρίως με την γνώση ότι...

Η γνώση είναι ένα είδος πεποίθησης. Καταστάσεις γνώσεις είναι ένα είδος καταστάσεων πίστεων. Αλλά τι ακριβώς διαχωρίζει την γνώση από την πίστη; (Αλλά: Πλάτων στην Πολιτεία—γνώση και πίστη είναι τελείως διαφορετικές καταστάσεις)

Γνώση ως αληθής πεποίθηση. Δεν μπορεί κάποιος να γνωρίζει κάτι που είναι ψευδές. Είναι όμως η αληθής πεποίθηση ικανή για γνώση; Εκ πρώτης όψεως, όχι: μια αληθής πεποίθηση μπορεί να είναι το προϊόν εικασίας ή μαντείας—ή το προϊόν λανθασμένου συλλογισμού—ή να στηρίζεται σε λανθασμένες πεποιθήσεις. Γενικά, μια πεποίθηση μπορεί να είναι συμπτωματικά αληθής. Άρα, η γνώση δεν πρέπει να είναι μια συμπτωματικά αληθής πεποίθηση.

Η ανάγκη δικαιολόγησης των πίστεων. Αποφυγή συμπτωματικά αληθών πίστεων. Συνεπώς η γνώση απαιτεί δικαιολόγηση ή εγγύηση. Η δικαιολόγηση απαιτείται για την εξήγηση της σταθερότητας της γνώσης.

Συνεπώς: η γνώση είναι δικαιολογημένη αληθής πεποίθηση. Ορισμός του Πλάτωνα στο Θεαίτητο: *πίστης αληθής μετά λόγου*.

Τριμερής ορισμός της γνώσης:

**Ο X γνωρίζει ότι p ανν i) ο X πιστεύει ότι p
ii) το p είναι αληθές
iii) η πεποίθηση ότι p είναι δικαιολογημένη.**

Συμβολικά: XGp ανν XIp , p , XDp .

Οι τρεις συνθήκες είναι αναγκαίες για γνώση. Αλλά είναι και *ικανές*;

Αντι-παραδείγματα του Gettier: (i), (ii) και (iii) αλλά όχι γνώση.

Τα αντι-παραδείγματα προσβάλλουν μια βασική αρχή δικαιολόγησης, δηλ., την αρχή ότι οι λογικές συνέπειες δικαιολογημένων πεποιθήσεων είναι και αυτές δικαιολογημένες. Αυτή η αρχή είναι γνωστή ως η αρχή της *Παραγωγικής Κλειστότητας* (Deductive Closure). Η αρχή αυτή είναι διαισθητικά προφανής. Αν έχω

την δικαιολογημένη πεποίθηση ότι p , και αν από το p έπεται το q (και πιστεύω ότι όντως έπεται), τότε έχω μια ακόμα δικαιολογημένη πεποίθηση, ότι q .

Η δομή των -παραδειγμάτων:

Το p είναι ψευδές (χωρίς όμως να το γνωρίζει ο X)

XΠp (ο X πιστεύει ότι το p είναι αληθές)

XΔΠp (η πεποίθηση του X είναι δικαιολογημένη)

$p \rightarrow q$ (το q έπεται από το p)

XΔΠ ($p \rightarrow q$) (ο X δικαιολογημένα πιστεύει ότι το q έπεται από το p)

XΔΠq (από την αρχή της κλειστότητας)

Αλλά δεν ισχύει ότι XΓp.

Η βασική ιδέα του Gettier είναι ότι ψευδείς πεποιθήσεις μπορούν να είναι δικαιολογημένες και ότι ψευδείς πεποιθήσεις μπορούν να συνεπάγονται αληθείς πεποιθήσεις. Και οι δυο αυτές θέσεις είναι ορθές. (Η δεύτερη μάλιστα είναι λογικά αληθής).

Πρώτη δυνατότητα αντίδρασης στον Gettier: προσβολή της αρχής της κλειστότητας. Αλλά: νέα αντι-παραδείγματα τα οποία δεν βασίζονται στην αρχή αυτή. (πχ, το λιβάδι με τα πρόβατα ή το κερί). Συνεπώς, ο Gettier δεν προσβάλλει μόνο (αληθείς) πεποιθήσεις που έχουν παραχθεί μέσω συναγωγικών κανόνων, αλλά και (αληθείς) πεποιθήσεις που έχουν παραχθεί άμεσα (πχ μέσω της αντίληψης).
Διάκριση μεταξύ άμεσων πεποιθήσεων και συνεπαγόμενων πεποιθήσεων.

Αν ο Gettier έχει δίκιο, τότε ο τριμερής ορισμός της γνώσης είναι ανεπαρκής. Πρέπει να αλλάξει ή να ενισχυθεί έτσι ώστε να εξουδετερωθούν τα αντι-παραδείγματα.

Μια πρώτη ανεπαρκής αντίδραση: *ψευδής προκείμενη*. Άρα, να αποφεύγουμε να στηρίζουμε την δικαιολόγηση σε λανθασμένες πεποιθήσεις. Όμως: πως μπορούμε να αποκλείσουμε όλες τις ψευδείς πεποιθήσεις; Και χρειάζεται να τις αποκλείσουμε;

Τρεις άλλες δυνατές λύσεις.

Μη κατανικήσιμη δικαιολόγηση των πεποιθήσεων.

Ασφαλείς λόγοι.

Αιτιακές θεωρίες γνώσης.

Θεμελιώδης διάκριση: ιντερναλιστικές και εξτερναλιστικές θεωρίες γνώσης και δικαιολόγησης.

1) Μη κατανικήσιμη δικαιολόγηση των πεποιθήσεων (Lehrer)

Γνώση ως μη κατανικήσιμη (ακαταμάχητη) αληθής πεποίθηση.

Δεν αρκεί να έχει κάποιος δικαιολογημένες αληθείς πεποιθήσεις. Η δικαιολόγηση οφείλει να είναι ακατανίκητη, δηλ. θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να αποκλείει την ύπαρξη περαιτέρω ενδείξεων οι οποίες, αν γίνονταν γνωστές, θα υπονόμευαν ή θα αφαιρούσαν την αρχική δικαιολόγηση.

Ιντερναλιστική προσέγγιση

Επιτυχής αντιμετώπιση του Gettier: η δικαιολόγηση της αρχικής πεποίθησης είναι υπονομεύσιμη.

Το p είναι ψευδές (χωρίς όμως να το γνωρίζει ο X)

$X\Pi p$ (ο X πιστεύει ότι το p είναι αληθές)

$X\Delta\Pi p$ (η πεποίθηση του X είναι δικαιολογημένη)

$p \rightarrow q$ (το q έπεται από το p)

$X\Delta\Pi (p \rightarrow q)$ (ο X δικαιολογημένα πιστεύει ότι το q έπεται από το p)

$X\Delta\Pi q$ (από την αρχή της κλειστότητας)

Αλλά δεν ισχύει ότι $X\Gamma p$ γιατί υπάρχουν ενδείξεις ή λόγοι οι οποίοι εάν λαμβάνονταν υπ' όψιν, θα έδειχναν ότι δεν ισχύει ότι $X\Delta\Pi p$ (ότι δηλ., η πεποίθηση του X είναι δικαιολογημένη)

Η θεωρία αυτή είναι ανεξαρτήτως εύλογη. Δίνει ορθές κανονιστικές συμβουλές, πχ. ψάξε για υπονομευτές και προσπάθησε να τους αποκλείσεις. Επίσης, ανάλυση τύπων υπονομευτών. *Απορριπτικοί υπονομευτές* (rebutting defeaters) και *xxxxxxxxxxxxxx* υπονομευτές (undercutting defeatets).

Προβλήματα: πως πρέπει να κατανοηθεί η θέση περί απουσίας υπονομευτών; Συγκρίνετε: δεν τυγχάνει να γνωρίζουμε κανένα και δεν υπάρχει κανείς. Το πρώτο φαίνεται πολύ ασθενές, ενώ το δεύτερο πολύ ισχυρό. (Σύμφωνα με το δεύτερο, φαίνεται ότι καμία πεποίθηση δεν μπορεί να είναι δικαιολογημένη εκτός εάν ήδη γνωρίζουμε ότι είναι αληθής).

2) Ασφαλείς λόγοι (Dretske, Nozick)

Η γνώση είναι ασφαλώς δικαιολογημένη αληθής πεποίθηση.

Η ασφαλής δικαιολόγηση αναλύεται μέσω *αντιγεγονικών συνεπαγωγών*.

α. Εάν το p δεν ήταν αληθές, ο X δεν θα πίστευε ότι p .

β. Εάν το p ήταν αληθές, ο X θα πίστευε ότι p .

Εξτερναλιστική προσέγγιση. *Η γνώση ιχνηλατεί την αλήθεια.*

Αντιγεγονικές συνεπαγωγές και εξάρτηση. Αιτιότητα.

Η γνώση εξαρτάται από τον κόσμο—ή γενικότερα, από αυτό για το οποίο συνιστά γνώση.

Θεωρίες δικαιολόγησης

25/3/02

I. Θεμελιοκρατία (foundationalism)

Ιεραρχική-γραμμική θεωρία δικαιολόγησης. Οι πεποιθήσεις χωρίζονται σε δυο κατηγορίες: *βασικές* (που είναι αυτο-δικαιολογούμενες ή προφανώς αληθείς) και *παραγόμενες*, των οποίων η δικαιολόγηση είναι συναγωγική (inferential) και εξαρτάται από τις βασικές πεποιθήσεις.

Το αίτημα της δικαιολόγησης μπορεί να τεθεί για κάθε πεποίθηση εξατομικευμένα. Κάθε πεποίθηση ή είναι δικαιολογημένη και πρέπει να γίνει αποδεκτή ή είναι αδικαιολόγητη και πρέπει να απορριφθεί.

Θεμελιοκρατικές προσεγγίσεις μπορεί να είναι είτε ρασιοναλιστικές (π.χ., η θεωρία του Descartes) είτε εμπειριστικές (π.χ., η θεωρία του Locke). Οι εμπειριστές, σε αντίθεση με τους ρασιοναλιστές, υποστηρίζουν ότι οι βασικές πεποιθήσεις έχουν εμπειρικό περιεχόμενο, υπό την έννοια ότι παράγονται μέσω της αντίληψης.

Η θεμελιοκρατία είναι μια ιντερναλιστική προσέγγιση στη δικαιολόγηση.

Δύο κεφαλαιώδη ζητήματα:

A) τι κάνει μια πεποίθηση αυτο-δικαιολογούμενη;

B) πώς μεταφέρεται η δικαιολόγηση στις παραγόμενες πεποιθήσεις;

Για το A) υπάρχουν αυτο-δικαιολογούμενες πεποιθήσεις, και εάν ναι μπορεί να έχουν ισχυρό περιεχόμενο;

Για το B) υπάρχουν συναγωγικές αρχές ικανές να μεταφέρουν τη δικαιολόγηση από τις βασικές στις παραγόμενες πεποιθήσεις; Και εάν ναι, πώς δικαιολογούνται οι ίδιες; (Σε αυτό το θέμα θα επανέλθουμε αργότερα, συνεπώς προς το παρόν το αγνοούμε.)

Πρόταση: αυτο-δικαιολογούμενες είναι οι πεποιθήσεις που είναι άμεσες και αδιαμφισβήτητες, δηλ. δεν μπορεί παρά να είναι αληθείς.

Καταστάσεις που εντοπίζονται μέσω ενδοσκόπησης (π.χ., αυτή τη στιγμή πονάω).

Είναι όμως αδιαμφισβήτητες;

Δεν θα μπορούσε κάποιος απλώς να πιστεύει ότι πονάει, ενώ στην πραγματικότητα να πρόκειται για τσούξιμο; Ή ας υποθέσουμε ότι κάποιος κατέχει την έννοια του πόνου αλλά την εφαρμόζει τόσο σε πόνους όσο και σε τσουξίματα. Τέτοιου είδους πεποιθήσεις δεν είναι αδιαμφισβήτητες.

Καταστάσεις που εντοπίζονται μέσω της αντίληψης (π.χ., μου φαίνεται ότι υπάρχει κάτι κόκκινο στο οπτικό μου πεδίο). Προσοχή: έχει σημασία ότι αυτές οι καταστάσεις προσδιορίζονται *φαινομενολογικά*.

Είναι όμως αδιαμφισβήτητες;

- 1) Νευροεγκεφαλογράφημα. Δεν είναι δυνατόν κάποιος να ισχυρίζεται ότι του φαίνεται κόκκινο, ενώ το τμήμα του εγκεφάλου που ενεργοποιείται να αντιστοιχεί σε εμπειρίες του μπλε;

- 2) Οι φαινομενολογικές καταστάσεις αποκτούν περιεχόμενο μέσω σύγκρισης. Το να μου φαίνεται ότι υπάρχει κάτι κόκκινο στο οπτικό μου πεδίο σημαίνει το εξής: μου φαίνεται ότι υπάρχει κάτι στο οπτικό μου πεδίο το οποίο είναι αυτό που παρατηρούν οι φυσιολογικοί παρατηρητές όταν βλέπουν κόκκινα αντικείμενα. Εάν όμως έτσι έχουν τα πράγματα, τότε οι φαινομενολογικές καταστάσεις δεν είναι αδιαμφισβήτητες. Γιατί η σύλληψη του περιεχομένου τους απαιτεί την σύλληψη γενικών εννοιών και εμπειρικών δεδομένων (όπως το πως φαίνεται σε φυσιολογικούς παρατηρητές όταν βλέπουν κόκκινα αντικείμενα).

Ένα γενικό επιχείρημα κατά της θεμελιοκρατίας: το επιχείρημα περί ανάβασης επιπέδου

Το Φ είναι ένα χαρακτηριστικό, τέτοιο ώστε εάν μια πεποίθηση Β το κατέχει, η πεποίθηση αυτή είναι δικαιολογημένη.

Αλλά: η δικαιολόγηση απαιτεί το ακόλουθο επιχείρημα

Η πεποίθηση Β έχει το χαρακτηριστικό Φ
Πεποιθήσεις που έχουν Φ είναι αληθείς
Επομένως, η Β είναι αληθής.

Όμως, από αυτό έπεται ότι καμία πεποίθηση δεν είναι βασική, αφού για την δικαιολόγηση κάθε πεποίθησης απαιτούνται επιχειρήματα όπως το ανωτέρω, των οποίων η μείζονα προκειμένη αποτελεί μια γενίκευση (η οποία σε καμία περίπτωση δεν είναι αυτο-δικαιολογούμενη.)

Ο μύθος του Δεδομένου (Wilfrid Sellars)

Για τους θεμελιοκράτες (και ειδικότερα για τους εμπειριστές), η γνώση ξεκινά από τα δεδομένα των αισθήσεων. Αυτά υποτίθεται ότι γεννούν πεποιθήσεις (όπως πχ., ότι αυτή τη στιγμή υπάρχει κάτι κόκκινο στο οπτικό μου πεδίο) οι οποίες είναι αυτο-δικαιολογημένες. Είναι αδύνατον, λέγεται, να τις έχει κάποιος και να είναι ψευδείς. Ειδικότερα, τα δεδομένα υποτίθεται ότι έχουν τις παρακάτω ιδιότητες: α) έχουν θετικό γνωσιακό status, β) έχουν αυτό το status με τρόπο ανεξάρτητο από οποιαδήποτε άλλη γνώση και γ) μεταφέρουν το θετικό γνωσιακό τους status στις υπόλοιπες πεποιθήσεις του συστήματος (και άρα δρουν ως τα θεμέλια της δικαιολόγησης).

Το επιχείρημα του Sellars γιατί αυτή η εικόνα στηρίζεται σε ένα μύθο.

Το δεδομένο είναι κάτι που είτε έχει προτασιακό περιεχόμενο είτε όχι.

Εάν δεν έχει προτασιακό περιεχόμενο (είναι για παράδειγμα ένα αντικείμενο ή κάποιο αισθητηριακό συμβάν, όπως ένα κόκκινο τμήμα του οπτικού πεδίου), τότε δεν μπορεί να επιφέρει καμία δικαιολόγηση σε άλλες πεποιθήσεις γιατί απλούστατα κάτι χωρίς προτασιακό περιεχόμενο δεν μπορεί να αποτελέσει προκειμένη σε ένα επιχείρημα.

Με άλλα λόγια μόνο κάτι με προτασιακό περιεχόμενο (π.χ., μια πρόταση) μπορεί να μετάσχει σε σχέσεις δικαιολόγησης. Άρα, τίποτα το μη προτασιακό δεν μπορεί να αποτελεί δεδομένο (με την έννοια που ο θεμελιοκράτης θέλει το δεδομένο).

Εάν το δεδομένο έχει προτασιακό περιεχόμενο (πχ. εάν πρόκειται για μια αντιληπτική πρόταση), τότε δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητο από άλλα πράγματα τα οποία

γνωρίζουμε. Παράδειγμα: η παρατηρησιακή πρόταση «αυτό είναι κόκκινο». Για να είναι αυτή η πρόταση δικαιολογημένη, δεν αρκεί αυτός που την εκφέρει να είναι σε θέση να την παράγει αξιόπιστα μόνο με την παρουσία κόκκινων αντικειμένων. Θα πρέπει επίσης να γνωρίζει ότι οι σχετικές αναφορές της είναι αξιόπιστες. Άρα θα πρέπει να γνωρίζει ένα πλήθος πραγμάτων που σχετίζονται με την αξιοπιστία των παρατηρησιακών του αναφορών. Άρα, εάν το δεδομένο έχει προτασιακό περιεχόμενο, δεν μπορεί να είναι αυτο-δικαιολογούμενο. Ούτε ανεξάρτητο από άλλη παράπλευρη γνώση. Άρα τίποτα με προτασιακό περιεχόμενο δεν μπορεί να αποτελέσει το δεδομένο του θεμελιοκράτη.

Η βασική ιδέα του Sellars είναι ότι μόνο ό,τι έχει προτασιακό περιεχόμενο μπορεί να εμπλακεί σε σχέσεις δικαιολόγησης πεποιθήσεων. Αλλά ό,τι έχει προτασιακό περιεχόμενο, δεν μπορεί να αποτελέσει το θεμέλιο της γνώσης, με τα χαρακτηριστικά που του προσδίδει ο θεμελιοκράτης. Ο λόγος, σε τελική ανάλυση, είναι ότι ό,τι έχει προτασιακό περιεχόμενο εμπλέκει έννοιες και περιγραφές, και άρα δεν μπορεί να είναι αυτο-δικαιολογούμενο, γιατί μπορεί να είναι λανθασμένο (ψευδές).

II. Συνεκτικισμός (coherentism)

Ολιστική-μη-γραμμική θεωρία δικαιολόγησης. Δεν υφίσταται διαχωρισμός μεταξύ των πεποιθήσεων. Όλες οι πεποιθήσεις ενός συστήματος είναι εξίσου δικαιολογημένες, στο βαθμό που το σύστημα είναι δικαιολογημένο. Συνεπώς, η δικαιολόγηση είναι ιδιότητα του συστήματος εν τω συνόλω, και όχι των πεποιθήσεων που το αποτελούν εξατομικευμένα. Αυτό που καθορίζει την δικαιολόγηση του συστήματος είναι η συνοχή του ή η συνεκτικότητά του.

Το αίτημα της δικαιολόγησης δεν μπορεί να τεθεί για κάθε πεποίθηση εξατομικευμένα. Μια πεποίθηση είναι δικαιολογημένη και πρέπει να γίνει αποδεκτή μόνο εάν εντάσσεται σε ένα σύστημα και μόνο εάν η ένταξή της αυξάνει ή βελτιώνει την συνοχή του συστήματος.

Η συνεκτικισμός είναι μια ιντερναλιστική προσέγγιση στη δικαιολόγηση

Ασθενείς συνεκτικιστικές θεωρίες: η συνοχή είναι ένα κριτήριο δικαιολόγησης πεποιθήσεων.

Ισχυρές συνεκτικιστικές θεωρίες: η συνοχή είναι το μόνο κριτήριο δικαιολόγησης πεποιθήσεων.

Θετικές συνεκτικιστικές θεωρίες: η συνοχή παράγει δικαιολόγηση.

Αρνητικές συνεκτικιστικές θεωρίες: η έλλειψη συνοχής αφαιρεί δικαιολόγηση

Δυο πρώτα προβλήματα: *Πρώτον*, σε τι συνίσταται η δικαιολόγηση μιας μεμονωμένης πεποίθησης μέσα στο σύστημα; *Δεύτερον*, σε τι συνίσταται η δικαιολόγηση του συστήματος συνολικά;

Το πρώτο πρόβλημα είναι πιο εύκολα αντιμετωπίσιμο, γιατί ανάγεται στο πρόβλημα του πώς η προσθήκη μιας πεποίθησης αυξάνει την συνοχή του συστήματος. Το δεύτερο πρόβλημα είναι πολύ πιο δύσκολο.

Πως πρέπει να κατανοήσουμε το αίτημα της συνοχής; *Λογική συνοχή* (συνέπεια). Το σύστημα δεν πρέπει να ενέχει καμία λογική αντίφαση. Αυτή η εκδοχή του αιτήματος της συνοχής είναι πολύ ασθενής. Γιατί οδηγεί στη θέση ότι κάθε λογικά συνεκτικό σύστημα είναι εξίσου δικαιολογημένο με κάθε άλλο. *Σχετικισμός*. Επίσης, η λογική συνέπεια είναι εύκολα επιτεύξιμη. Η δικαιολόγηση δεν μπορεί να εξαντλείται σε αυτή.

Βελτίωση: *Εξηγητική συνοχή*. Η κάθε πεποίθηση του συστήματος πρέπει να εξηγεί κάποιες άλλες πεποιθήσεις και να εξηγείται από κάποιες άλλες. Αλλά σε τι συνίσταται η εξήγηση;

Μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση: εξήγηση ως ενοποίηση. Μια πεποίθηση εξηγείται εάν ενταχθεί σε ένα συνεκτικό και ενοποιημένο σύστημα. Ενοποίηση ως ελαχιστοποίηση των υποθέσεων που θα πρέπει να θεωρήσουμε ως πρωταρχικές και ανεξήγητες.

Βασική διαίσθηση: (Davidson) μόνο μια πεποίθηση μπορεί να δικαιολογήσει μια πεποίθηση. Αλλά τότε πώς εμπλέκεται ο κόσμος στη δικαιολόγηση των πεποιθήσεων; Ο συνεκτικισμός δεν μπορεί να συλλάβει πλήρως το ρόλο του κόσμου στην δικαιολόγηση των πεποιθήσεων. Για παράδειγμα, η δικαιολόγηση ενός συστήματος πεποιθήσεων (π.χ. μιας θεωρίας) δεν μπορεί να είναι απλώς θέμα της εσωτερικής του συνοχής (λογικής και εξηγητικής) γιατί υπάρχει *τριβή* μεταξύ του συστήματος και του κόσμου. Το σύστημα παρουσιάζει ανωμαλίες, οι οποίες οδηγούν στην αναδιαμόρφωση ή ακόμα και στην εγκατάλειψη του συστήματος.

Εν γένει, ο συνεκτικισμός δεν μπορεί εύκολα να στεγάσει την δικαιολόγηση *παρατηρησιακών ή αντιληπτικών πεποιθήσεων*. Αυτές φαίνεται να μην εδράζονται σε καμία συναγωγή. Επίσης φαίνεται ότι η δικαιολόγησή τους είναι σχετικά άμεση και δεν εξαρτάται από την δομή και την συνοχή ενός συστήματος. Φαίνεται να είναι οι αφετηρίες της δικαιολόγησης. Αλλά παραβάλετε τον *Μύθο του δεδομένου*.

Φυσικοποιημένη γνωσιολογία και κανονιστικότητα

6/4/02

Η βασική θέση του νατουραλισμού είναι ότι η γνώση είναι μια φυσική κατάσταση, και άρα πρέπει να μελετηθεί επιστημονικά. Κατά συνέπεια, η γνωσιοθεωρία είναι συνεχής με την επιστήμη.

Ανάλυση του προγράμματος της φυσικοποίησης της γνωσιολογίας:

Μετα-γνωσιολογικός νατουραλισμός

Ουσιώδης γνωσιολογικός νατουραλισμός

Μεθοδολογικός νατουραλισμός

Μετα-γνωσιολογικός νατουραλισμός

Αφορά το οντολογικό status των γνωσιολογικών εννοιών, όπως δικαιολόγηση, εγγύηση, επαρκείς λόγοι κλπ. Σε αντίθεση με την παραδοσιακή γνωσιολογία, η οποία υποστηρίζει ότι οι γνωσιακές έννοιες αυτόνομες και μη-αναγώγιμες σε με γνωσιακούς όρους και ιδιότητες, ο νατουραλισμός υποστηρίζει ότι οι γνωσιακές έννοιες δεν είναι αυτόνομες, αλλά σχετίζονται με (ή ανάγονται πλήρως σε) κάποιες ευρέως φυσικές καταστάσεις (σχέσεις/ιδιότητες). Υπάρχουν διάφορες προτάσεις ως προς το ποιες μπορεί να είναι αυτές οι ιδιότητες: ψυχολογικά γεγονότα, αιτιακές σχέσεις μεταξύ του γνωρίζοντος υποκειμένου και του περιβάλλοντος, κοινωνικά γεγονότα κ.α. Αλλά υπάρχουν και νατουραλιστές οι οποίοι υποστηρίζουν ότι το γνωσιακό σχετίζεται με το φυσικό με μια ασθενέστερη σχέση επιγένεσης: εάν δυο καταστάσεις είναι φυσικώς ταυτόσημες θα είναι και γνωσιακά ταυτόσημες.

Ουσιώδης γνωσιολογικός νατουραλισμός

Προβάλλει μια ουσιώδη θέση περί γνώσης, δικαιολόγησης, ορθολογικότητας κλπ. Απορρίπτει τον «αντι-ψυχολογικό» χαρακτήρα της παραδοσιακής γνωσιολογίας, σύμφωνα με τον οποίο οι κεντρικές γνωσιακές έννοιες επιδέχονται μη ψυχολογικής ανάλυσης (π.χ., η παραδοσιακή γνωσιολογία αναλύει την έννοια της δικαιολόγησης με όρους λογικών σχέσεων μεταξύ πεποιθήσεων). Ο ουσιώδης γνωσιολογικός νατουραλισμός υιοθετεί κάποια εξτερναλιστική ανάλυση της γνώσης, και θεωρεί ότι η δικαιολόγηση των πεποιθήσεων είναι αποτέλεσμα των μεθόδων παραγωγής τους. Η πιο διαδεδομένη θεωρία του γνωσιολογικού νατουραλισμού είναι η αξιοπιστοκρατία, σύμφωνα με την οποία η δικαιολόγηση μιας πεποίθησης είναι συνάρτηση της αξιοπιστίας των μεθόδων ή διαδικασιών που την παράγουν.

Ένα σημαντικό θέμα είναι το κατά πόσον ο νατουραλισμός οδηγεί στον σκεπτικισμό. Η σχετική πρόκληση είναι η εξής: Ως γνωρίζοντα υποκείμενα διαθέτουμε ένα σύνολο πεποιθήσεων για τον κόσμο και την φύση. Ένα υποσύνολο αυτών των πεποιθήσεων αφορά το πως οι πεποιθήσεις μας είναι το αποτέλεσμα αιτιακών αλληλεπιδράσεων με τον κόσμο, ή το πως οι πεποιθήσεις μας είναι το αποτέλεσμα αξιόπιστων μεθόδων. Αλλά, η πρόκληση συνεχίζει, ο νατουραλισμός δεν μας δίνει επαρκείς λόγους για να πιστέψουμε ότι αυτές οι πεποιθήσεις είναι αληθείς. Και εάν δεν έχουμε τους απαιτούμενους επαρκείς λόγους, τότε δεν είναι δυνατόν να γνωρίζουμε ότι οι πεποιθήσεις μας είναι αληθείς. Συνεπώς, η πρόκληση καταλήγει, οδηγούμαστε στον σκεπτικισμό.

Μπορούν οι οπαδοί του νατουραλισμού να απαντήσουν σε αυτή την πρόκληση; Μια δημοφιλής απάντηση είναι το να αρνηθεί κανείς να πάρει στα σοβαρά στη σκεπτικιστική πρόκληση. Στη θέση της παραδοσιακής ερώτησης «Είναι δυνατή η γνώση;», οι νατουραλιστές προτάσσουν την ερώτηση «Πώς είναι η γνώση δυνατή;». Άρα, παίρνουν ως δεδομένο ότι υπάρχει γνώση, και στη συνέχεια προσπαθούν να εξηγήσουν σε τι συνίσταται η γνώση και το πώς διαφέρει από την απλή πεποίθηση. Μια άλλη απάντηση είναι να τονιστεί ότι η σκεπτικιστική πρόκληση προϋποθέτει ότι η γνώση απαιτεί βεβαιότητα και ότι η γνωσιολογία πρέπει να θεμελιώσει την επιστήμη. Αλλά, γιατί θα πρέπει να δεχθούμε αυτά τα αιτήματα; Σε κάθε περίπτωση, οι νατουραλιστές αποδέχονται μια εξτερναλιστική θεωρία δικαιολόγησης, σύμφωνα με την οποία εάν ο κόσμος είναι έτσι δομημένος ώστε να περιέχει αξιόπιστες γνωσιακές διαδικασίες, τότε αυτό και μόνο το γεγονός είναι αρκετό για να επιφέρει την απαιτούμενη δικαιολόγηση στις πεποιθήσεις που είναι προϊόντα αυτών των διαδικασιών.

Μεθοδολογικός νατουραλισμός

Η προσέγγιση αυτή αφορά τον ρόλο της γνωσιολογίας εν γένει. Η βασική αξίωση είναι ότι η γνωσιολογία είτε είναι η ίδια μια ακόμα εμπειρική επιστήμη είτε πρέπει να ενημερώνεται και να καθορίζεται από τα σχετικά δεδομένα των εμπειρικών επιστημών. Με αυτή τη θέση σχετίζεται κυρίως ο νατουραλισμός του Quine. Σύμφωνα με τον Quine, η γνωσιολογία πρέπει να παραχωρήσει την θέση της στην ψυχολογία. Μετά από μια περιληπτική κριτική της θεμελιοκρατίας, ο Quine προτείνει ότι ο πήχης της γνώσης έχει τεθεί πολύ ψηλά. Έχει δηλαδή επιδιωχθεί η κύρωση του ισχυρισμού ότι η γνώση του κόσμου είναι δυνατή, ενώ, όπως προτείνει ο ίδιος, αυτό που πρέπει να επιδιώκουμε είναι «η κατανόηση της σχέσης μεταξύ παρατήρησης και επιστήμης». Η κατανόηση αυτή ανήκει, σύμφωνα με τον Quine, στην ψυχολογία. Γιατί τότε να αποκαλέσουμε το πρόγραμμα του νατουραλισμού *γνωσιολογία*; Επειδή, λέει ο Quine, συνεχίζουμε να ενδιαφερόμαστε για το κεντρικό ερώτημα της παραδοσιακής γνωσιολογίας: το πως οι καταρρακτώδεις σε περιεχόμενο θεωρίες σχετίζονται με τις πενιχρές ενδείξεις.

Τα βασικά προβλήματα του νατουραλισμού είναι τα εξής:

1. Οδηγείται τελικά σε φαύλο κύκλο, μέσω της πρότασής του για μια εμπειρική δικαιολόγηση των εμπειρικών μεθόδων;
2. Μπορεί να στεγάσει την κανονιστική διάσταση της παραδοσιακής γνωσιολογίας;
3. Μπορεί να αποφύγει τον σχετικισμό;